

Csiki László

A kezdet vége

Aznap mintha a fél ország vasúton kelt volna útra, mint halottak napján. Zsúfolt vonatokat láttunk a sínekkel párhuzamos műútról, a meleg gépkocsiból. Mintha minden utas felmenője a fővárosban nyugodott volna, hótól roskadozó örökzöld lombok alatt, arra tartottak, akárcsak mi négyen: Kucu-Kucu, a két társa meg én.

A két esetleges alak közül ismertem az egyiket, a rücskös tarkóját legalábbis a kormánykerék mögött. A másik egy szótlán, halvány őrnagy volt. Ránézésre: szürke arcú aszkéta, akár egy püspök böjt után. Csurgott a verejték arca árnyékos barázdáiban, és minden döccenőnél azt mondta: az anyátokat! – és közben sötét öltönyére rázta a hajkorpáját. Döcögünk a hegyre kanyarodó úton, és Párizsban túlságosan kifinomult a hátsóm ahhoz, hogy sajtás nélkül viselje.

Az egymást követő vasúti szerelvényekben vígabban voltak nálunk. Halottak napján nem is tűznek ki nemzeti zászlót a vonatok ablakába. Itt mindeniken lobogott legalább egy, a fagytól mereven. A hóverte kis állomásokon senki nem szállt le, de egyre újabb emberek kapaszkodtak fel a síkos lépcsőkre, és lökdösték bennebb a folyosón az utasokat. Azok előzékenyen bennebb húzódtak, helyet szorítottak nekik, nem méltatlankodtak, igaz, nem is ölegették egymást. Összeizzadtak mégis. Senki nem evett, papírzacskóból legalább, mint ilyenkor szokás. Bizonyára beszéltek is, szavakkal volt tele a szájuk, de nem hallhattam őket. A vastag kabátokba burkolózott emberek melegétől megolvadt a dér az ablakokon, kívül-belül csurgott rajtuk a pára, noha kint meg kellett volna fagnia. De, úgy látszik, tartotta a meleget valami eddig tapasztatlan hevület, mely még a vaspalánkon is átsugárzott.

Többnyire férfiak utaztak a verejtékes vonatokon. A feleségüket, az anyjukat otthon hagyták, vigyázzon a gyerekekre és a tyúkokra. Biztosan olyanokat mondtak indulás előtt: ha nem jönnek vissza, nevelj rendes embert belőle, és vigyázz a kutyára. Két napra bekészítettem a kályha mellé a tüzelőt.

Akkor jöttem rá, hogy valami igazán fontos esemény készül, amikor az egyik állomásfőnök is felszállt. Kis indítótárcsáját is magával vitte, de nem tudott hadonászni vele a zsúfoltságban. Felborult a menetrend, egymást érték a vonatok.

- A seggem ha várta ezt – mondtam Kucu-Kucunak.
- De még a fejed is!
- De fáj – mondtam.

– Melyik? Ne játszd meg, hogy nem erre vártál. Hitted, de nem remélted, mi? Én megmondtam, hogy mi lesz a végkifejlet, és hogy annál nincs tovább. Na, abban vagyunk. Abban, ami tovább lesz. – Az öreg- és a mutatóujjából karikát formált, mutatta. – Összeér a kezdet és a vég.

Bedugtam, majd előre-hátra mozgattam mutatóujjamat az ujjai közti résben: férfiaknak, ivócimboráknak való obszcén jelzés volt.

– Én is filozofálni szoktam idegességemben. Vagy félelmemben – próbáltam megnyugtatni. De aztán a langyos húsához értem, és ettől elhallgattam, visszahúztam a kezemet.

– Az anyátokat! – mondta a halvány őrnagy a sofőr mellől, amikor a csendben már nem volt miért szólnia.

Odakint, körös-körül, olyan tél volt végre, amelyennek lennie kellett. Mintha az én jóváhagyásommal, engedélyemmel söpörte volna a szél az útra a fátyolos havat, és annak sem lenne más dolga, mint a kedvemet keresni, megmutatni, amit éppen látni akartam. Tudtam pedig, hogy önhitt dolog más jelentést és szándékot rálőcsölni bármire, ami csak önmaga. Nem is azért takarodott tovább a porhó az útról, hogy a fekete aszfaltot feltárja számomra. Jobb felől a fenyőfa is csak fenyőfa volt, a maga helyén. Tövében a föld: föld, még ha nem is látszott. Annyira igazi volt minden, oly nagyon, oly sokul, hogy szinte valószerűtlenül. A falusi házak egyenként kezdtek állni a ködben, falaikon úgy mállott a rózsaszínű és azúrkék festék, ahogyan a sok szűkös év után mállania kellett. Az egyik éppen látott vályogházból kilépett egy öreg férfi, megszurkült deszkából ácsolt ól felé tartott egy bádogvödörrel, az udvar végébe. Kocsinkat levedző vén szeme sarkából megpillantva, a hóba eresztette a vödört, meg is támasztotta a mamuszos lábával, gondos gazdaként, aztán meglengette felénk az öklét.

– Győzött a nép – mondtam Kucu-Kucunak. – Most már mer gyűlölni.

– Cseszd meg – mondta ő. – Nem mára volt betervezve.

– Lehet ezt programozni?

– Maguktól sose találták volna ki. Elfelejtették már, hogy tenni lehetne valamit – mondta Kucu-Kucu. – Túl hosszú ideig éljenezték ahhoz, hogy most lelkifurdalás nélkül leköpnék a vezérüket. Mintha magukat köpnék szembe, azokat a hosszú éveket.

– Köpj te is – unszoltam a felgyorsult gépkocsiban. Kucura pedig egy domb mögött rátört a beszélhetnék.

– Egyedül Haza Bércé tudta úgy, hogy ma tör ki a gyalázat. A népfelkelés, vagy hogy hívjátok ti arrafelé? – mondta Kucu-Kucu. – Tudtára adtuk, hogy ma döntik meg. Hagytuk volna, hogy mozgósítson. Hagytunk volna neki tíz napot. Hagytuk volna főni a saját levében. Amíg kifárad a népség, katonaság a nagy éberségtől. Még egyszer nem lehetett volna riadókézsültséget elrendelni, mert mindenki az előzőt aludta volna ki. Akkor meglephettük volna. Vagy akár el is futhatott volna közben. Megspóroltunk volna egy kis honfivért.

– Ez a vénember is tudta, ott a pusztában – mondtam.

– Falusi ez is, az is. Ugyanaz a bagázs.

– Az anyátokat! – szisszent fel elől az őrnagy.

– Az úr a barátunk – mondta neki Kucu-Kucu. – És nem mindegy, mit mond el a franciáknak.

– Azok is le vannak szarva – mondta az őrnagy. – Magunkra vagyunk hagyva, az az igazság.

Harminc kilométernyi időm volt ezután a fenyvesekben, hogy felfogjam: kísé-
rőim éppúgy tudták, hogy el kell jönnie ennek a napnak – hiszen ők készítették
elő –, mint az öklét rázó, mozibuta öregapó, de az egyik nem a másik logikája,
eszejárása, időszámítása szerint tette a dolgát. Az eltérés talán abból adódott,
hogy a hegyek között lassabban, magától telt az idő, avagy sehogyan sem. Ezek
meg a maguk ideje szerint éltek, siettették tehát, és közben elvárták, hogy az
öregapók és a pattanásoktól rózsás arcú ipari tanulók szeressék is őket, miután
tudatosan provokálták ki belőlük a félelmet, és azzal az engedelmességet. Azt
akarták, hogy félelmükben rájuk bizzák tehát a döntést. A mindentudókra. Az
is lehet, hogy a lakosság egy részének parányi vevőkészüléket építettek be az
odvas zápfogába, központilag, ingyenes egészségügyi juttatásként, és így azok
egy hullámhosszon pendültek. Megeshet ugyanakkor, hogy másvalakik vették
át a közvetítéseket, és a mikrofonnal együtt az azokhoz a jogot, aztán olyasmi-
ket sugároztak: kukukk, kakukk! Irha-mirha. Mintha menta. És ebből mindenki
értett. Kucu-Kucu szemmel láthatóan fogta az adást, ráhangolódva reszketett
az egész teste.

Azt hiszem, az lepte meg leginkább, hogy valakik nap mint nap közönnyel
határos rutinnal etetik a disznójukat, miközben ő a sorsukat intézi, és alkalom
adtán ugyanazt integetik feléje, amit ő érez. Mintegy mellékesen, az ő felé
haladtukból visszafordulva egy ökölrázás erejéig. Mert a disznónak mindig
ennie kell, akár halad a világ, akár áll, akár jön Kucu, akár megy. Tudta ezt ő
is, még falusi gyerekkorából, de útközben elfelejtette, hogy ugyanolyan bal-
sejtelmű fekete gépkocsikat bámult, mint amilyenben most ő suhan. Az ilyen
apaszerű falusiaknak viszont még két elletés között sem jut idejük hálásnak
lenni, de talán még félni sem, még akkor sem jutna, ha tudnák, kinek kell
megköszönniük parancsszóra, hogy vérét veszik addigi gazdájuknak, aki felé
gépkocsin robognak, nehogy lekéssék a leöletését, a perzselését, és a társaik
tegyék meg helyettük, hogy aztán őnekik kelljen hálásnak lenniük ezért, és
félniük tőlük.

Tudtam én, idegenként is, mert már a kocsmákban is mesélték a titkot: hogy
a magukfajták és a félcivil főnökeik, a drótonrángatóik szerdánként összeülnek
valami elit sufnyiban, elosztják egymás között a miniszteri tárcákat, a nagyköveti
posztokat, a hozzájuk pártolt titkosrendőröket is, és sok más mindent, ami fogha-
tó, mint a pénz vagy a föld, és megfoghatatlan, akár a hatalom vagy a góg, mi pedig
most azért sietünk annyira, hogy dühösnek lenni sem jut időnk erre a parasztra,
hogy Kucu-Kucu meg a halvány őrnagy kivehesse részét az ideig-óraig mindent
eldöntő tettekből, a rákövetkező diadalittas bocsánatkérésből és a nemzeti bankból.
Oda kellett érniük, de úgy, mintha az előttük sorjázó saját nyomukba lépnének az
úton. Oda, ahol vadász mellényes felettesük éppen azzal foglalkozik, és azért is
pihent, gyűjtött erőt és szófogadó tettestársat mostanig a vadászlakokban, hogy
történelmet csinálhasson, vagyis többet mutasson magából, mint amekkora való-

jában, amikor azt mondja, amit ilyenkor világszerte szokás: történelmet írunk. De csak azokkal írhatja, ha utálja őket, ha nem, akik kézügybe esnek. Azokkal, akiknek idejekorán szóltak, hogy fenjék a kést, hegyezzék magukat, mint a ceruzát, mivel most történelemírás következik. A gyerekeik meg tanulhatják.

– Ne légy ilyen búval bélelt – mondtam Kucu-Kucunak, amint túlértünk a hegyeken, melyek között leseperték kocsink fedeléről a havat a fenyőágak. – Lehet, hogy győztök.

– Egyszerűen csak eljött az ideje – mormolta, akár egy bölcs hegyi pásztor, aki azt hiszi magáról, tisztességben vénült meg. – Egyszer minden óra lejár. Ebben a fickóban ennyi volt. Pont annyi, amennyi Caesarban, Napóleonban, Sztálinban. Csak ki kell szűrni a percet, amikor az utolsókat ketyegi.

– Hitlert kifejejtetted – juttattam a kurta eszébe.

– Miért, te zsidó vagy? – kérdezte.

– Á! Csak szeretnék.

– Felőlem lehetsz. Hagyom. Kisebbséginek lenni jó. Ha valami baja van, ha kudarcot vall, azt mondhatja rá, a többség nyomta el. A hatalom. A ha-ta-lom! – szótagolta. – De az mi? Láttad valaha? A rád dőlő fát látod, az árnyékát legalább, ha mögötted dől ki, de még a fegyvert is láthatod. A hatalmat soha. Érzed, hogy csikar a hasad, de az elnyomást érzed-e?

– Lehet, hogy éppen attól csikar a hasam.

– Szólj, majd mi adunk hashajtót.

Tudtuk ekkorra már, hova-mire jutottunk egymással, és azt is, hogy ha éppen nem hazudunk, legalább mellébeszélünk. Mondhatni, szívességből. Úgy, hogy már-már egyezés szerint bámultunk kifelé a télbe. A tájék mindig egyre mutatott valamit, amire azt mondhattuk: odanézz! A másik pedig szófogadóan szemügyre vette a suvadásokat, a kihűlt nyúlveckokat, és már csak a háta mögé intett suhantában, mintha sót szórna át a vállá fölött, babonásan.

– Én, ha zsidó lehetnék, elmennék – mondtam aztán egyszer. – Az Ígéret Földjére például. Feltéve, hogy az máshol is létezhet, mint a képzeletben. Aliáznék. Államot alapítanék én is, és közben utálnám magamat, de szeretném az államom lakóit, mint a saját tükörképemet.

– Nálunk egyelőre fordítva van – mondta Kucu, és én elég hosszan hallgattam ahhoz, hogy ki is fejtse. – Itt az illető önmagát is utálja, nem csak a szüleit. A népet, ahogy a nagyfőnök mondani szokta. Közben meg azt is mondja, a másik szájával, hogy szereti őket, mint saját magát. Két szó van egyszerre, egyetlen szájban. Nem is tudom, hány van neki. De hogy kétágú a nyelve, az biztos. Mint a vipérának.

– Jó, ezt értem, mert én is így látom. Azt is értem, hogy elegetek van belőle, mert segge is több van, nem csak szája, és nem tudjátok, melyiket nyaljátok ki. A tétovaság készlet titeket lázadásra, nem a cél. Egyedül azt nem értem, mitől vagytok egyszerre ilyen okosak. Tőlünk? Mi csiszoltunk ki benneteket? Tőlünk tanultátok, hogy mit kell tenni ellenünk?

– Mi is emberek vagyunk – mondta Kucu. – Akár még értelmiségiek is. De csak miattatok.

Ez olyan melakóros vallomásnak hatott, hogy csak azt mondhattam rá, amit egyedül magamnak kellett volna:

– Fogadd őszinte és halk röhögésemet. Most tudd meg: unom, hogy folyamatosan mentegetőzől. Mert azt teszed. Egyfolytában helyesbítesz. Mentség az, hogy ember vagy? Az meg, hogy értelmiségi vagy: egyszerűen vétek. Unom, nem gyűlölöm. Ki akarod igazítani a világot, nem megváltoztatni. Persze, belátom, noha ezzel mintha a vereségemet ismerném be, hogy csak egy van belőle. Nem képzelődhetek rajta túl, hiába akarnék. De nem jobb lesz a ti világotok sem, csak másképpen lesz rossz. Gömb alakú a föld. Minden út ugyanoda vezet, sajnos, el kell ismerni. Vagyis, ne öljünk, ha lehet.

Kucu ekkor átnyúlt a gépkocsi homályos légterén, megfogta, két ujjá közé csippentette a fületem.

– Rád szállt egy szúnyog – mondta.

– Télen? Szúnyog?

– Elnézést.

Ennyi voltunk: játék. Egy-egy elvi kérdés megtestesülése, vagy a hülyesége, nyolcvan kilósan és szőrösen. Egy géppisztoly sokat nyomott volna a latban, annyira kicsik voltunk mégis. Kucunak viszont most nem volt fegyvere, a szavaton kívül. Nekem az kézre állt. Akár cédának a rúzs. Mint nekem én magam.

Talajmentien fogalmazva azt mondtam magamnak: – Onánia. – Ez ország-névnek tetszett, egy darab ideig el is szórakoztam vele meg a határaival, amiket átlépni próbáltam, és néha még sikerült is: oda, vissza. Megsokszorozódtam olyankor. Hat eszem van, jutott eszembe, de mindig az ilyen Kucu-félék felé jár az egyik. Neki meg éppen az a dolga, hogy egy gondolatomat bár magához vonja, lekösse. Közben meg arra a gondolatra jutnak ők is, ami nekem a zsigereimből bukott fel. Annak végén meg az a következtetés tátong, amelyre minden gondolat kilyukad végül mifelénk, és puszkagolyót bíz meg hordozójaként. Érvnek hatásos.

Úgy leegyszerűsödtem ott az álmodott sokféleségemben, az elcsitult Kucu mellett, a magukra hagyott gondolataimmal, hogy még Lucille sem jutott eszembe, sem mögötte Em, ómögötte pedig a városom. Elfogott emiatt a bűntudat, és kiszolgáltatott. Erre is játszottak a Kucu-félék: hogy feladjuk bűntudatból magunkat, még a tettünk elkövetése előtt. Annyit érünk el eredményként vagy jutalomként, hogy bűnt is szerzünk a bűntudatunkhoz. Ehhez kellene a Kucu-félék. Ők előbb kitalálják és ránk rudalják, mintsem elkövetnénk. Helyben vagyunk! Kell nekünk valaki figyelő, vallató, nehogy elbázzuk vagy felkössük magunkat. No lám!

Kuncogtam egy kicsit, hogy ő is erre az értelmiségi sorsra jutott, miközben hőhárkodni készül.

– Szerintem legyél mámoros – mondtam neki az egyik kanyarban. – Legalább úgy, mint a hősi halottak az utolsó pillanatukban. Látni fog a feleséged a tévében! Spannold föl magad.

Nem másért élcelődtem, hanem csak jobb híján. Semmim nem volt a szelemeskedésen kívül, még magyarázatom sem arra, hogy mire kellek nekik én. Egy illatszerügynök, akinek még a neve sem az igazi, és még a francia belügy-

miniszter vagy titkosszolgálati főnök, legalább egy összekötő telefonszámát sem tudja fejből! Azt Kucu-Kucuék tudták. De – jutott eszembe, és alig hittem el magamnak – megtörténhet, hogy ezek valójában annyira rettegnék attól, amit még el sem követtek, hogy bárki megteszi tanúnak legalább, ha segítségnek nem is. Meg aztán, ha lőnek, és egy fontosnak hitt külföldit is fejbe találnak, ha egyéb nem, nemzetközi felháborodás lesz belőle, és a világméretű kétnapos örvénylés egyik taraja még egy rúzs szállítót is magasba ragadhat, csupán a jelzót kell megváltoztatni a minősítése előtt. Vagy illatszer-, vagy titkos ügynök. Netán-tán különleges. Különben is, az áldozatokat gyakran nevezik hősnek. Talán mert úgy kényelmesebb. Vagy hasznosabb némi lelkületeknek. Egyiket sem volt kedvem kipróbálni.

– Nem lehetne – kérdeztem Kucu-Kucut –, hogy engem az egyik vasútállomáson kitegyetek? Hazamennék.

– Itthon vagy.

– Hazai föld felett nyugtalankodom.

– Nem akarod látni? – fordult felém Kucu. Ő is sápadt volt most, akár az őrnagy, mintha kölcsönvette volna az arcszínét. – Tönkretett, és te még látni sem akarod, mi lesz vele? Elvette az életedet. Azt se tudod már, ki vagy. De még azt sem, hogy mit keress. Hogy melyik a hazád.

Ebbe most belegondolhattam volna, ha nem ezen tépelődtem volna éveken át.

A hazai föld erdős részein nyíló földutakon pedig emberek gyűltek, egymásnak botolva tülekedtek az aszfaltút peremén, integettek, azt sem tudták, kinek. Szorosabban álltak egymás mellett, mint útra kelt társaik a vasúti kocsiban. Most már asszonyokat is láttam, néhányukat gyerekekkel. Az öregebb férfiak konyhai sámlin és zöldséges ládán ültek a hóban, és vagy a cigarettafüstöt fújták, vagy csak a párákat. Gőzölögtek mindenképpen. Mindenki az utcán volt, és néhány utca az erdőben volt. A karok meg a levegőben. Az arcok a helyükön, de nem úgy, mint mostanig. Most már tudtak valamit, csak azt nem tudták, mi az valójában. – Miből vetkeztek ki ezek az arcok, ha nem volt semmijük? – humorizáltam némán, magamnak. – Az ezüstnek látszó fogak a régiéek, a mosolyok újak voltak. Viselőik nem tudták sem a műfém, sem a mosoly nevét. Eddig inkább csak röhögtek, azt is zárt ajtó mögött. Most meg álltak a köddel földig érő eget söprő fenyőfák alatt, és két mosolygás között olyasmit kiabáltak: éljen. Éltettek valamit. De most már talán a reményt, melynek még nem találták a nevét. Elég vastagon öltöztek ahhoz, hogy akár két napig kint maradjanak a fagyban. Még izzadtak is a kacabajkáikban, mert megenyhült az idő. Hacsak nem a lelkesültség sajtolta ki a verítéküket, mint belőlem a frász.

Szilkében, piros és kék kannákban hordták ki anyaszerű öregasszonyok az ebédet, út mentére, a férjüknek, fiúknak. Dél volt eszerint. Történhetett bármi, errefelé pontosan tizenkettőkor ettek. Mi meg néztük. Haladtunk és láttunk, és fogalmunk sem volt, boldognak kell-e lennünk a látványtól, vagy félnünk kell tőle, már-már rendeltetészerűen. Ettől a lelkes nyugalomtól. Néztük, amint a borosta környezte szájából kicsorog a piros leves, amikor óvatlanul elkiáltják magukat. De lehet, hogy csak a nyelvük volt piros.

– Esküszöm – mondtam Kucunak, mert nem bírtam már a csendünket –, mindenkit megszuirt Wudu a mérgezett gombostűivel. Éljen tehát a mozi! Arra kérnélek, majd ha győztök, kormányrendelettel nevezzék ki nemzeti hősnek az egyetlen barátomat, akit még én sem szeretek.

– Egyelőre lőnek – mondta Kucu-Kucu.

– Kik? Ti magatokra?

– Ki ahol éri.

– Honnan tudod? Van itt rádió?

Kucu-Kucu nem rám, hanem talán sugallatra figyelt. Én nem éreztem, hogy lőnek, bár fogalmam nem volt, melyik testtájamnak kellene sajognia, hipochondriásan, elvégre eddig még nem kerültem puskatúzbe. Gondoltam, hallanom kellene a hangját, és megszimmentanom a lőporfüstöt. Valamiféle üzenetet kellett volna fognom a veszélyben kiéleződött érzéseimmel. Úgy, ahogy Kucu a híreket. Ugyanazon a csatornán, mint az öklét rázó vénember a magukra hagyott hegyek között, és ezek a lázadás közben ebédelő vaskos férfiak az út mentén. Kellett lennie egy ilyen rejtjeles adásnak, magyarázatként legalább, ha valóságosan nem is. Ők azonban mindannyian hallották, és aszerint cselekedtek, utaztak vagy kiabáltak legalább.

Kucu átnyúlt előttem, és megpaskolta a sofőr vállát.

– Térj fel jobbra. Kivárjuk a laktanyában, amíg ezekből kimegy a szusz.

– Inkább siessünk – mondtam.

Kint olyan tiszta volt a fagyott levegő, mintha mi sem lennénk benne.

A kolostor előtt katona állt őrt, mögötte szirtek. Rézsútos pászmákban ült a hó a barnás kövek között, lavinaomlásra készen. Erre villanypóznákra szegzett táblák figyelmeztettek a kanyarok előtt, a fehér közúzalékkal feltöltött út mentén, melyen tejszerű tócsákban állt a víz, mintha feloldotta volna a követ. Mélyre taposott keréknyomban haladtunk felfelé, a kolostorig, az őrt álló katonáig, ahol aztán véget ért az út, és megállt az élet.

Egyetlen, kőnél súlyosabb tömbnek ható, újonnan fehérre meszelt épület volt a szurdokfalak két oldalról rávetülő árnyékában, várfallal körülvéve. Azon, a lőrészekben, emberi szemek csillantak meg, amint az elfekvő délutáni fény, már-már nyomunkban érkezve az egyetlen úton, rájuk vetült. A zegzugos, szabálytalan tömb közepe táján, a toronyra éppen a két ember nagyságú keresztet szerelték volna vissza. Csörlővel vonták fel, pattanásig feszült drótkötélén kettéhasadva süvített a szél. A csúcson hét katona igyekezett talpára állítani a keresztet, de mindegyre lecsúsztak a bádogtetőről, aztán lengtek a biztosítóköteleken, mintha körhintán kerengének, amíg a torony falának nem csapódtak végül, fekete bakancstalp-nyomokat kenve a meszelésre. A torony ablakából két másik figyelte őket, aztán minket. Szűk vállú, keshedt legények voltak, mint holmi betegek egy szanatóriumban, akiknek nem jutott pizsama.

Ezt mondtam Kucunak.

– Kuss! – ripakodott rám, és elkezdett kiszállni a kocsiból. Részletekben tette. Sorra rakta ki a lábát, karját, fejét, óvatosan, nehogy hókon találja a napsütés. Lassan indult a vasveretes, vaskos kapu felé a fehér murván, de még az őrszemig

sem ért, amikor a nagy kapun kinyílt egy kis kapu, és kilépett rajta egy tömör katonatiszt, sötét díszegyenruhában, fonott, aranszínű cafrangokkal a mellkasa bal felén. Nem tisztelgett egyikük sem, szorosán összeölelkeztek, és egymás füle mellett hadartak közben valamit. Végül ki-ki a másik vállára vert, és közben – vagy ettől? – kinyílt a nagy kapu.

Macskafejes udvarra értünk a falon belül, szembe a kolostorépülettel, és azon mintegy tucat zöld vasajtóval, amikre a fát cserélték. Elképzeltem, hogy az eredetieket feltűzelték, ha beállt a februári fagy, a hótörlesztokban elakadt a szén-szállítás a síkság, az enyhébb vidékek felől, és a bakák éppen azokról a tájakról meg a napsütésről meséltek egymásnak a máglyalágnál fűtözve a refektórium közepén. Tágas, felsöpört udvar volt, de nem jutott hely benne a képzelgésnek, még azt sem tudtam felfogni, hova rekkentették el az összetakarított rengeteg havat. Mélyhűtéssel csíráatlanított, zárt tér volt, talán még a katonák ondótermelése is leállt itt.

A türelmet próbáló hosszúságú, kőpadlós folyosó falain Haza Bérce színes, mosolygós arcképei függtek kétfelől, az én rúzsommal helyesbített ajakvonallakkal, köztük a laktanyai és egyéb szabályzatok, csak éppen nem aranyozott keretben. Minden fellógatott arckép alatt üres, csereszabatos keret állt a falnak döntve, egyelőre nem látszott bennük egyéb a falnál. A refektóriumban, ahová bejutottunk végül, megenyhült a fagy, de azért látszott a leheletünk. Jókora, vége-hossza egy terem volt, és annál inkább annak hatott, hogy nem állt benne bútor, csak két katona és egy misézópódium, amin azok éppen a csipkés terítőt igazították, elvágólagosra. Fölötte a falon Ugyanó mosolygott. A portré alatt, a miseasztal mögött három lószőr matrac támasztotta és takarta a falat, mint holmi golyófogó, villanyoltás után magukra hagyatott, szép álmot látó katonák éjszakai váladékainak megbarnult foltjaival a huzaton.

– Az anyját! – morogta mögöttem a püspökszerű őrnagy.

A díszegyenruhás laktanyaparancsnok – ha az volt –, visszhangot verve a kőpadló és a magas mennyezet között, körbejárva, elégedetten mutatta a szűkös berendezést és a lefüggönyözött ablakokat, s hogy milyen vastagok a kőfalak, szinte már azt is, milyen messze vagyunk minden valóságos emberek lakta helytől. Kölnijének édeskés illata a terem minden részéből eljutott hozzánk. A légmentesen zárt helyiségben mégiscsak fújhatott ide-oda egy sovány huzat.

– Megteszi – mondta Kucu-Kucu, fanyarul. – De én azt hittem, már végeztetek.

– Ti kell, hogy ide hozzátok – süvített fel az önérzetében sértett parancsnok, ha az volt, halkán, mégis fülsértően. Ő azt hitte, ahogyan én is, hogy minden kész és jól elrendezett, vagyis véget ért, úgyhogy szíven ütötte a kifogás. – Ne hidd, hogy megúszod – mondta Kucunak –, s csak ülsz az irodában, a telefonnál. Ti kell, hogy kikaparjátok a gesztenyét, mi csak megsütjük.

– Jó ötlet – mondta Kucu. – Az égetés jó ötlet.

– Arról nem volt szó – mondta a parancsnok.

– Akkor most szó van – mondta Kucu. – Nem szeretném, ha a hülyébbje kijárna a sírjához. Halottak napján se, a születésnapján se.

– Ahhoz nekem utasítás kell a főnökötől – mondta a parancsnok. – Mert azért mégse te vagy a főnök.

– Meglesz – mondta Kucu-Kucu. – A végére minden, mindig rendben összeáll.

– Ti tudjátok – mondta a parancsnok. – De tudod te, milyen büdös egy ilyen égetés?

– Van itt hely elég – mondta Kucu-Kucu. – Majd elszáll a bűze. Mi meg beleszagolunk.

A parancsnok közelebb jött a kőlapokon. Lábujjhegyen járt a frissen suvickolt csizmájában, de azért hallatszott a nagy ürességben. Egyetlen folt látszott csak a fénymázon, köpetforma. Talán a saját nyála csurrant a csizmára az eltátott szájából, még hajnali tépelődése közben a bibliával fűtött szobájában. A könyvlapok nehezen égtek, de ha egyszer lángra kaptak, legalább olyan erős hőt árasztottak, mint a vasúton utazók teste. Az aznap talán másodszor is borotvált arcán pedig éppen annyi düh látszott, amennyivel még nem szegi meg a szolgálati szabályzatot, és amennyi a magányos gondolkodástól kiülhet rá.

– Rosszul időzítettétek – mondta suttogva. – Mert kétszerre. Szerintem nem voltatok biztosak, hogy sikerül. Magatoknak hagyatok időt, nem neki. Hogy ha mégis visszájára fordul.

– Nincs hova – mondta Kucu.

– Senkit nem lehet kétszer kivégni. De ha befuccsolunk, elég lesz, ha minket állítanak ide, egyszer. – A foltos matracokat mutatta, én újra megszemléltem rajtuk a barnás foltokat. – Jól elrendeztem a helyszínt, ismerd el.

– Majd – mondta Kucu. – Egyelőre igyunk valamit.

– Közben megbeszéljük.

– Majd – mondta Kucu-Kucu.

Nem is beszéltek többet, amíg egy kicsi sorkatona be nem hozta a pálinkás palackot, amiben misebort tarthattak valaha. Letette egy tálcán a misézőasztalra, aztán töltött három csillogó pohárba a tiszteknek. Csak akkor szólalt meg Kucu.

– Neki is – intett felém, de olyan mozdulattal, mintha kisöpörne a képből. Vastag volt a hangja, ahogy csicskásának rendel italt egy főtörzsőrmester.

Koccintottam tehát velük, a három katona meg nézte. Majd újra megigazították az elcsúszott csipkés terítőt az irodaasztalból misehellyé változtatott asztal síkos műanyag lapján. Elegen voltak itt, hogy erre a feladatra is jusson közülük kettő. Velünk együtt többen is voltak, mint ahány egy gyilkossághoz kell. Nem erre gondoltunk, de ezt tudtuk. Nyeltük némán az italt, hogy elsimítsa torunkban a gombócot. Egyedül útitársunk, az orvos ezredes tette vissza helyére a poharát.

Megnyikordult egy zsírozott ajtósarok. Két katona támolgott be egy hatalmas feszülettel, azon a készen fölszegzett, mostanig a pincében, benzines hordók között tárolt Megváltóval. Vallásórára járhatott régebb a két sorkatna, kiművelődtek a hajdani történetből, láttam a testtartásukon: ahogy egyikük vállára vette a kereszt most ferdén álló, vízszintes szárnyát a tövénél, a másikuk pedig Cirenei Simonként segédkezett neki. De lehet, hogy egyszerűen csak jó ácsok keze alatt tanulták a szakmát és a legtermészetesebb módot, ahogyan cipelni lehet egy feszületet.

A feszület talpa csikorgott a padlón, felhorzsolts fa- és kőmorzsalék maradt a nyomában. A matracokhoz mentek vele, rogyadozva, ínuk szakadtáig erőlködve, majd ledöntötték mellettük a puszta falhoz. Rézsútosan hevert a kereszt, a miseasztal mögül csak az egyik szárnya és a korpusz véres jobb karja látszott. Így már rendben volt, nem vízszintesen ábrázolódott a vércsík, mint a templomokban: a fizikai törvények szerint folyt lefelé.

Bekészítették az összes kellékeket az előadáshoz, és holnap, ha másra virradnak, mint amit reméltek, talán megváltoztatják. A keresztvivő katona keresztet vetett magára.

– Aludjunk erre egyet – szólalt meg Kucu.

A kijáratnál álltunk már, végtelen utunk végén a termen át, amikor a parancsnok is hangra kapott.

– Nem kellene neked most a fővárosban lenned?

– De – felelte Kucu. – De nélkülem is megy majd, ha egyszer beindult.

– Szóval, mégse te vagy a főnök, Olej – mondta a parancsnok. – Közben meg tudod, hogy vezér nélkül semmit nem lehet tenni. Sem az országnak, sem neked vagy nekem. Halálra szánta magát a nép. – Ekkor mintha elrestellte volna a pátozát, vagy a merészségét, amivel a nagyok dolgába ártja magát, legyintett egyet. – A kicsiknek itt nem nő fű, még legelni se. Azt mondom, menj, jelentkezz le.

– Saját magamnál? Te nekem jelentesz, én meg akinek kell. Hallgass rám: most beszarni bűn.

Kucu jóindulatúan és dölyfösen oktatta, mint egyik ivócimbora a másikat, amikor a kocsmái mellékhelyiségben ad tanácsot, hogyan kezeltesse a tripperét.

– Nekem te nem adhatsz parancsot. Te csak katona vagy – mondta a parancsnok.

– De van telefonom. Felhívhatom az igazi főnöködet. A mostanit, vagy a következőt, nekem mindegy. – A fali matracok felé intett. – Még üres a hely, s nem tudni, ki áll majd oda.

– Esetleg éppen te. Hogy kipróbáljuk, milyen.

– Itt minden jól be van rendezve ahhoz, ha ne adj Isten függelemsértést állapítanak meg. Ha jól tudom, hadi törvényszék is van, fent az emeleten alszik, legfeljebb hamarabb kezd, nem holnap.

– Meg véletlen is van, amikor esetleg elsül egy fegyver.

– Ezt megjegyeztem magamnak – mondta Kucu. – Majdra. Ha majd kihallgatást kérsz a titkárnőmtől.

– Az istenit, Olej, menj, csináld, ha már belevittetek – mondta a parancsnok. – Ne hagyj a szarban.

Végül is békeességben elindultunk a folyosón, ki az udvarra, a katona őrizte nyitott ajtón át látszott, hogy leülepedett rajta a téli sötétség. Így kisebbnek tűnt. Egy vendégfogadó udvara is lehetett volna, vagy egy elme-gyógyintézeté.

– Az orvos itt marad – mondta a parancsnok a hátam mögül, vidoran. – Úgyis felszökött tőled a vérnyomásom. Holnapig megvizsgálhat. Ti meg akkorra hozátok el nekünk a másik páciens.

Olyan volt az egész, mint egy ifjúsági regényben. Ez jutott eszembe, és az: dilettánsok.

A püspökszerű őrnagy nélkül szálltunk a kocsiba, éjszaka volt benne, de jó meleg. A rücskös tarkójú sofőr mindvégig járatta a motort, fűtött magának a szűk félóra alatt, amíg mi matracot és keresztet néztünk.

Kiértünk már a hegyek közül, amikor Kucu megszólalt.

– Igyunk egy kortyot. Elhoztam a piát – lendítette felém az üveget a hőmezőkről a kocsiba visszaverődő reflektorfényben. – Ránk fér. Meg alszunk is tőle.

Az járt a fejemben a pálinkagőzön kívül, hogy alig fél napja azt mondta nekem a magát Kucu-Kucunak elkeresztelt ember: nemcsak testőrsége meg a katonasága védi Haza Bércét, hanem a mítosza is, legfőképpen az. A köd. Nem lehet megérinteni. Mintha nem lenne kezük hozzá, vagy ködből lenne az is, gondoltam aztán, miközben Kucu éppen azt fejtegette:

– Nem is lett volna jó ott aludni. Még csak az kellett volna, hogy azzal ébredj, szürke páranak láttad álmodban a bal kezedet, és te magad sem tudnád megfogni a jobbal, amikor felébredsz. Rémálom, nem pihenés! Másnap aztán reszket a valóságos kezed... Az övét láttad?

– A parancsnokét? Edzett a mancsa. Biztosan tornászik, reggel, délben, este, unalmában.

– A Haza Bérce kezét mondom.

Én Jézus Krisztus kezére gondoltam, és arra, hogy legalább holtában megszoríthatnám-e, ő meg nem tudott másra, csak a Haza Bércéére, arra is úgy, amint vérezen kimered a miseasztal mögül, és utolsó erejével a falat kaparássza.

– Egyetlen fényképen sem látszik a keze – mondta. – Mert az öreg. Az nem örökkévaló. Pedig ő annak akarja hinni magát. De ráncos, petyhüdt a keze.

– Majd kisimul holtában. Tesztek róla. Ti is csak kozmetikusok vagytok, akár csak én.

– Őt magát sem láttad soha. És nem is fogod. Csak a fényképét, tehát valaki mást.

– Az alteregóját? Az alakmását?

– A másolatát!

– Nehezen fogjátok megtalálni az eredetit – mondtam. – Már nehogy nekem egy fényképre lövöldözz! – Ezt mondtam, mert én sem bírtam megállni beszéd nélkül, túlságosan ijedt és felajzott voltam ahhoz. – Esetleg csak a fényképét állítjátok a fal elé – tódítottam a reklámfilmbe illő ötletemet. – Amit ti készítettetek róla.

Mentünk még egy időt, amíg Kucu megszólalt.

– Tudod, én néha vadászom – mondta mélán. – És nem azért lövök le egy állatot, mert meg akarom ölni. Hanem mert látni akarom, de igazinak, és ha nem lövöm le: örökre elmegy. Ha meg ott hever a lábamnál, akkor már ő maga, és soha nem is lesz más. Akkor már nincs csalás. Vége a látszatoknak.

Ezt is messziről teszi majd, gondoltam, akár a vadászatot. A puszkagolyó is éppoly személytelen, mint Haza Bérce, habár mindenütt jelen van. Mintha két elmélet találkozna csak. Az egyiknek a tárgyiasult személytelenségében rejlik az ereje. Mint a rúzsnak. Az is testhez, húshoz ér, és ott lesz valamivé,

amikor elváltotatja. Cicomázza legalább. Én ezt választottam, és nem csak jobb híján, vagy mert nem terjedt tovább a fantáziám. Hanem mert nem tudok annyira gyűlölni, mint amennyire kellene, szükséges és indokolt volna, ezért csak vörös visszfény lehetek idegen bőrön, bennebb nem merészkedem, nem visz tovább az indulat, hacsak nem magam felé. Gyűlölet nélkül pedig kevesek vagyunk, még magunknak is. Mintha elveszítettük volna a hímtagunkat, nőies festéket kennék a szájunkra és magakelletve mosolyognánk, nehogy bántsanak.

Így görögtünk, gyorsan és csendesen a fővárosig. Züm-züm-züm.

A széleken, a didergetős panellakásokban, ünneplőruhájukat is magukra húzva aludtak még az emberek hat takaró alatt, és talán a túlsúfolt vidéki vonatok sem értek még ide azon melegen, vagy felszívódtak a hajnali sötétségben, és most talán egy délszaki országban szálltak ki az utasok, egy időutazás végállomásán.

A mi sofőrünk tudta az utat a városon át, mégis az volt az érzésem, hogy nem azon hajt, kerülőket tesz, mintha vissza-visszakanyarodva saját nyomainkat keresnénk, hogy eltüntethessük. Végül, mintegy akaratom ellenére, mégiscsak megérkeztünk, legalábbis közel jutottunk valamihez. Egyelőre egy mellékutcában álltunk meg, fekete jégen, kétoldalt feltorlaszolták a havat, keskeny ösvények maradtak csupán a házfalak mellett. Aztán csak néztünk és hallgattuk, hogy zúg a fülünk.